

לייב מהסלון

רונית זיו

Dance, even if you have nowhere to do it but the living room in your fortified compound – Kurt Vonnegut

עכשיו כשבוטל האיסור לצאת יותר מ-100 מטר מהבית, אני מסבה את הסלון לסטודיו. מציבה את הגוף במרכז החדר ובמהרה מגלה כי הרהיטים נראים מיותרים. הבית טרום תקופת קורונה, ששימש כתחנת מעבר, הפך לבמה המרכזית, כשברקע מהדהד הציווי של פינה באוש י'רקוד, לרקודי ואני מצייתת לו. מפנה ריהוט מיותר, כמו שטיח, שולחן אוכל כבד, כורסה וספה. מביטה בסיפוק בסלון היחדש' והריק. מתרגשת כמו לפני התחלה של תהליך חדש, או חבילה מאמזון שחיכיתי לה זמן רב, ומחכה לי שאפתח אותה. הדף חלק. החלל החדש מזמין להיכנס פנימה, לחלל נסתר, כמו לנקודת התחלה, Back to Basic תחילת התקופה של הבידוד לוותה במחשבות שעדיף לי להמתין עד שאיום הקורונה יחלוף ורק אז אחזור לסטודיו, אולם רציתי לבדוק אם כוריאוגרפיה יכולה להתבצע גם בסלון.

כבר עם תחילת הבידוד בארץ ובכל העולם, קהילות המחול משתפות את הציבור הרחב במנוון עשיר של פעילויות שמתקיימות במרחב וירטואלי; קורס מיינדפולנס אונליין, פילטיס, זומבה, יוגה ומכל הבא ליד בתרבות התנועה בארץ ובעולם מתפרסם אונליין, מרכזי מחול חושפים את יצירות הארכיון ששמורים בארכיב, ומעלים לרשתות את יצירות המופת: תיאטרון מחול וופרטל מציג את קונטקטהוף (kontakthauf), פלרמו פלרמו (Palermo Palermo) מאת פינה באוש, ואליו מצטרפים בתי מחול נוספים, כגון קיד ריבוט (Kid Rivot) ולהקת רוזאס (Rosas) מציגה את יצירותיה הראשונות של אן תרז דה קירסמייקר (Anne Teresa de keeramaeker). תיאטרון השאובונה (Schaubuhne) בברלין מעלה לרשת בכל ערב קלסיקה שהוצגה בעבר, יצירות לבמה, מחול, תיאטרון ואופרה עוברות דיגיטציה, מועלות לענן, מוקרנות, ומוצגות מדי ערב והאנשים עצמם נשארים בבתים, במרחב מבודד, רק להיום.

עם תחילת הסגר, התחלתי ללמד שיעור מחול חינמי באפליקציית זום. יש משהו ממכר באפליקציה הזו. מסך המחשב מתפצל לריבועים רבים, כאשר המארח של הפגישה שולט בהתרחשות, בלחיצת כפתור בלבד. מבין מנוון אפשרויות שאפליקציה זו מציעה, היא האפשרות לנתב את המסכים, כך שרק אחד מהמשתתפים בפגישה יכול לקבל את הפוקוס (spotlight). דמיינו שבמהלך השיעור המורה מכוננת את הזרקור לרקדנית אחת, איזו תחושה מרגשת זו יכולה להיות, נבחרתי להיות במרכז או, לחלופין, אותה פעולה של המורה עלולה להיות במידה מסוימת חוויה מלחיצה ומשתקת עבור התלמיד או התלמידה. כל משתתף יכול לבחור אם הוא רוצה להיות נראה או, לחלופין, עם מצלמה סגורה, על ידי לחיצה על כפתור במסך. אולם בתרבות הזום כולם רוצים ליצור תקשורת, לראות אחד את השני, לחוש בקבוצה. העבודה בזום אפשרה ניהול של פגישות עבודה, לימוד ומפגשים חברתיים באופן מעש, אולם היא גם סיפקה חוויה של מעין פנאופטיקון (Panopticon), שפירושה המילולי ומקורה בכתביו של הפילוסוף האנגלי ג'רמי בנתהם (Jeremy Bentham) מסוף המאה ה־18 הוא "ראיית הכול". זהו מודל של בית סוהר שבו תאי האסירים מסודרים במעגל, ובמרכזו עומד מגדל פיקוח אשר עשוי לצפות בכל אחד מהם. מישל דה סרטו (De Certeau) מאמץ את הצעתו של פול מישל פוקו (Foucault) ב*לפקח ולהעניש*, ולפיה החברה המודרנית-המערבית בנויה על שליטה פנאופטית, שליטה חזותית המניחה מרחק ובקרה, תיחום ומיקום ברורים

המאשרים סוכני החברה עצמם. הרי כל אחד מהאסירים עשוי אף הוא להתבונן בכל אסיר אחר ובכך לחזק ולתחזק את המנננון הלוכד אותו ואת חבריו. מעניין שהמרחב הווירטואלי באפליקציה זו הוא פיקוח וענישה וולונטרית. המשתמשים באפליקציה זו, כמו גם ברשתות החברתיות למיניהן, מאפשרים שימור של הפיקוח עליהם מרצון על ידי שיתוף טקסטים ותמונות.

התכוננתי לשיעור הראשון, כמו לקראת הופעה, מהבוקר עסקתי בשחזור ושכלול התרגילים, כיוונתי את התאורה (מנורת השולחן), שטפתי את הרצפה ועברתי שוב ושוב על מהלך השיעור, חלילה שלא אשכח ואעצור. הסאונד היה אלמנט מורכב מאחר שאפשר לשתף מסך וכך לשדר מוזיקה, אבל לרוב זה עלול להיתקל בשיבושים, ולכן בשיעורים הראשונים הסתפקתי בספירות שאני ספרתי. מניסיונות שערכתי לפני, שמתי לב שקל לי לקלוט צורה ברורה במרחב, קווים וצורות, ופחות תחושות או דימויים רגשיים, צריך דימוי נופני מוגדר כדי שמשתתפי השיעור יוכלו להשתלב בתרגילים. נוסף לכך, התרגילים היו קצרים יחסית לאלו שאני מלמדת או מעבירה בשיעור רגיל, מאחר שלא רציתי לגרום למשתתפים לחוש תסכול והתחשבתי בתנאי הקליטה האינטרנטית ששונה בין בית לבית. כך יצא שכל תרגיל נמשך כ־4 תיבות של שמונה ספירות; נשימות וריכוז, מספר תרגילים שמבוצעים בעמידה וכוללים העברות משקל, שינויי גובה, קפיצות, מתיחות ושיווי משקל. באחד השיעורים גם לימדתי קומבינציה שהיא חלק מתהליך היצירה החדש שהופסק. לצערי, גם זה קרה, במהלך תנופה של תהליך חזרות על מופע חדש עצרנו. דווקא כשהרגשתי כשבניתי צוות מפואר שלא היה לי כמוהו, שהשגו את הפעילות, וטרם ברור מה מתווה החזרה לפעילות של מוסדות התרבות.

בשעה 17:00 כשהשיעור התחיל עמדתי מול המצלמה, כמו שתרגלתי באותו בוקר, הדגמתי ודיברתי לחלופין ללא הפסקה, החוויה הייתה כמו לרקוד בחלל ריק. היכן התלמידים, כדי שאוכל להסתכל להם בעיניים, לראות אם יש מתח בצוואר ולדעת האם לעבור לתרגיל הבא, להקשיב לנשימות התכופות שלהם ולכוון. כל ההכנות והחזרות שעשיתי מבעוד מועד לא הכינו אותי לזה. בשיעורים רגילים, במהלך השיעור אני מקשיבה להתנשמויות של הרקדנים, מכוננת את המינון של דרגת הקושי על פי הסומק בלחיים או הזיעה שמצטברת, מבחינה במתח מיותר במבט או בפה. בלתי אפשרי לקלוט את כל אלו בשיעור זום. כיצד אנחנו מנסים לכווץ חווית תלת ממד לדו ממד. במרחב הווירטואלי יש העברה של חומר, תקשורת אנושית ותמיכה בימי בידוד, התרומה של האמן לקהילה שלו, אבל מה עם המחול?

ובכל זאת, בתקופת הקורונה קרה דבר מעניין, בעקבות התפתחויות טכנולוגיות התיעד בוודאו יכול להיעשות גם באמצעים יום־יומיים, כמו מצלמת הטלפון הנייד. כך נוצרו פסטיבלים ויראליים של אומנויות התיאטרון והמחול שמציבים מציאות תיעוד חדשה. המחול כאמנות מופע, ובשונה מצורות אמנות אחרות, כדוגמת ציור, ספרות ופיסול, אינו מותיר אחריו כל תיעוד חפצי של נוכחותו. גם הדרמה והמוזיקה הן אמנות מופע, אולם המופעים שלהן מבוססים על פרשנויות לתרחיש מאת מחבר או לתכליל מאת מלחין. אם רוצים לדעת כיצד נראה ריקוד מסוים, לרוב נאלצים חוקרי המחול לפנות לתיאורים בספרי היסטוריה, לתצלום "קפוא" מוזמן או להערותיהם של מבקרי מחול.

היצירה בתקופת הבידוד יצרה מלכתחילה את המחול לווידאו. תיעדתי את ההתרחשות בשיעורים בהקלטה שקיימת במערכת הזום, תיעדתי כל פעולה כוריאוגרפית שביצעתי בסלון בדירת מגוריי, וערכתי וידאו *Live from my Room*, בו אני נראית רוקדת במרכז החדר, מחליפה שמלה ויושבת על כיסא. רגע שמצטרף לרגע ויוצר מציאות בידוד. טקסי היום־יום הפשוטים נכחו בכול. הפעולות היום־יומיות חזרו וסקרנו.

הסגר נמשך, ובערב חג פסח השני הצטרפתי ללילך דקל אבנרי לערב של מופע ויראלי בזום, שהתחיל כשכל אחד בבית מוזג לעצמו כוס משקה, מכין ארוחת ערב, ואז יש חלוקה לחדרים כמו חלוקה לבמות, ובסוף הערב חגגנו במסיבה, אבל כל אחד בביתו. הדלקתי את אורות הכריסמס, ורקדתי, דגנמתי מסיבה, מחייכת לכולם מבעד למצלמת המחשב. נזכרתי ביצירה חחח.דוט.קום שיצרתי לפני כשנתיים, ובה ביקורת כי הקשרים שלנו מתרחשים רק במרחב הדוט קום. והנה עכשיו אותו מרחב הוא כיגלגל הצלה' בתקופה זו.

בערב יום העצמאות התרחש רצח של אישה בידי בן זונה. נושא קשה מאוד. מקומם. יִפשי לא ידעה מנוח, כך בדיוק חשתי. פתחתי בפעולה כוריאוגרפית התנדבותית, שאליה הצטרפו 40 רקדניות. הכוונה ליצור כוריאוגרפיה בשרשרת שהמאחד ביניהן הוא שכולן מצולמות בחדר בבית, ועם גב חשוף. שלחתי לכל אחת וידאו בו אני מצולמת ושלחתי לכל אחת סרטון אחר. הרקדניות למדו את הקומבינציה לבד, ללא הנחיה או הכוונה מצדי והחזירו אליי את הגרסה שלהן מצולמת. מכל הסרטונים ערכתי גרסה של מחאה כנגד רצח נשים. ההתגייסות של כל הרקדניות ריגשה מאוד, סולידריות נדירה, כולן רצו לבטא את המחאה בתקווה שזה ייפסק. *כתרנגולת* הוא יצירת וידאו שאני מסיימת לערוך בימים אלו, פרויקט חשוב, שכולו עשוי בהתנדבות. אחרי שבועות בבידוד, יוצרות מחול רוצות שקולן יישמע.

Fun, photo: Cottonbro

היצירה במדיה הדיגיטלית היא תחילתו של מסע מרתק עבורי שקיבל תאוצה בעידן הקורונה.

היצירה מהסגר ואסטרטגיית החזרה לשגרת העשייה התרבותית הם מונחים שנשמעים כל הזמן. לקסיקון מילולי שמעלה שאלות, מעורר דחף יצירתי ומאתגר את חוכמת העימות של החלש (דה סרטו: 22!).

הערות שוליים

¹דה סרטו, מישל. *המצאת היומיום*. 1980. תרגום: ערן דורפמן. תל אביב: רסלינג, 2012.

רונית זיו, כוריאוגרפית, רקדנית ומייסדת אנסמבל רונית זיו. פועלת כיוצרת עצמאית משנת 1998. ביצירותיה פורצת דרך בשילובים בין טקסט ותנועה, בהם המילה והטקסט הכתוב מתורגמים לדימוי גופני. בשנת 2017 נבחרה מטעם קרן שוסטרמן להיות מרצה אורחת בקלרמונט קולג'. רונית כיהנה כמנהלת אומנותית שותפה בהרמת מסך במשך ארבע שנים 2010-2013, זוכת פרס כוריאוגרף צעיר לשנים 2002 ו־2005, זוכת גוונים במחול ומקום ראשון בתחרות לכוריאוגרפיה ע"ש חסיה לוי אגרון של האקדמיה בירושלים. רונית מרצה לכוריאוגרפיה בלימודי התואר השני באקדמיה למוסיקה ולמחול ומנחה את עבודות הגמר, בעלת תואר שני מ.א. מאוניברסיטת תל אביב, נושא התזה עליו כתבה זיו את עבודתה הוא פעולת הליכה במחול בן זמננו.